

מחנה-המשנה של מחנה הריכוז „פפריקה” – גננים בשלשלאות

במאי 1942 קם מחנה-המשנה הֶפְּנֵהיים, שהיה בתחילה כפוף למחנה הריכוז דכאו, ומקיץ 1943 למחנה הריכוז נְצוֹנְיֵלְ-רֶשְׁטְרוֹטְהוֹף. הנהנה ממנו היא „המכון הגרמני לניסויים לתזונה והספקה” (DVA), שנוסד ב-1939. מפעל כלכלי זה של האס-אס, הכולל מכון לימוד ומחקר מסונף, רודף את המטרה לקדם את הייצור, ההפצה והמחקר המדעי של עשבי מרפא ותבלין, במסגרת „רפואת עם” המכוונת על-פי מדעי הטבע מחד גיסא במסגרת „מדיניות בריאות תורשתית”, ומאידיך גיסא כדי להבטיח את בריאות העם בזמן המלחמה.

מחנה-המשנה בהֶפְּנֵהיים נמצא בקרבת תחנת הרכבת, במלטשת אבנים לשעבר. כיום מצוי בשטח, ברחוב ליליינשטראסה, סיטונאי עץ. עד 60 אסירים נכלאו בין 1942 ל-1945 בצריף אחד. רובם אסירים פוליטיים ממוצא מזרח-אירופי, ובכללם גם נערים. האסירים נכפים לעבוד הן בגנות והן בניסויי השבחה בקצה הדרומי של הֶפְּנֵהיים, ליד שטחה של „אודנוואלד קוולה GmbH” של ימינו, וכן ב-„TROKOFA” (מפעל לשימורי ייבוש), הנמצאת ישירות בשטח המחנה, שם הם נאלצים לעבוד. בנוסף, במחצבה הנטושה רייכנבאך מוקמת מתקן ייבוש. מן הצריף שלהם צועדים האסירים, בליווי מחנה טיפוסי, אל מקום עבודתם במשמרות מתחלפות של 12 שעות בכל יום. הם נתונים לפיקוח של חיילים כשירים לשירות חזית, וכן של מפקד חוליה מן האס-אס.

בגנים מגדלים ירקות, פירות ועשבי תיבול, אך גם פפריקה. לכן מכונה המחנה בפי העם „פפריקה”. ב-TROKOFA מתבצע עיבוד נוסף למוצרי ייבוש, שנועדו להועיל לאספקת החיילים הגרמנים ולאוכלוסייה המקומית. נוסף על כך משמשת ה-TROKOFA גם למחקר על עשבי מרפא שעוצבו מחדש מבחינה אידאולוגית, שאמורים להחליף תרופות סינתטיות ותבלינים זרים הנתפסים כמזיקים לבריאות.

תנאי ההישרדות של האסירים, חרף רטיבות וקור במפעל, טובים בסך הכול מאשר במחנות אחרים. האסירים אף יכולים להזין את עצמם באופן די בריא ומספק, שכן למשל מזון מוברח לפני או אחרי הייבוש אל מטבח האסירים כמובן שלא כחוק. גם הקרבה לעיר ולאוכלוסייה, טיפול רפואי ותנאי היגיינה מספקים בדמות חדרי רחצה מאפשרים חיים נסבלים יחסית.

כדי לשבור את כוח העמידה של האסירים מאיימים בהעברתם למחנה אחר. אם כן, קיימות הפרות של זכויות אדם, אף כי לא באמצעות הריגות אלימות או עונשי מכות. כך לא היו נדירים, כך נאמר, שחיתות וניצול כוח מצד מנהל המחנה ברומבאכר. אסיר

אחד מספר, למשל, כי ברומבאכר ביקש בשמו מן האסירים את הדברים שייצרו, ולאחר מכן צרך את הסחורות בעצמו עם משפחתו.

ימים ספורים לפני כניסת האמריקאים להֶפְנֵהִים ב־27 במרץ 1945 מפונה המחנה. האסירים שנותרו מובלים תחת שמירה כבדה למחנה הריכוז שְׁוֹפֵיִשׁ הָאֵל. בעוד שהאסירים היהודים מובאים למחנה־המשנה מינכֶן־רִים ונחנקים בגז שם, מעבירים את שאר האסירים הלאה למחנה הריכוז דכאו. האמריקאים משחררים את רובם באפריל ובמאי.

לאחר המלחמה נשמעות דרישות להחזיר במהירות האפשרית את הגננות ומתקני הייבוש לפעילות, אך בשל יחסי בעלות שונים הדבר אינו אפשרי עוד באופן יעיל.

ב־2018 מתווספת לאנדרטה לעובדי כפייה בשטח בית החרושת לחימר לשעבר טבלה שלישית, המצביעה על מחנה־המשנה של מחנה הריכוז. לאחר שהמחנה היה זמן רב נושא טאבו, מתבצע בינתיים עיבוד של הנושא באמצעות פרויקטים ופרסומים שונים.

(טקסט מאת דְוִיד פְּרִי, אֶמִילִיָה מְרוֹקוֹ וטוֹנִי זִלְפֶרְמָן, כולם בגרות 2023.)

Übersetzung ins Hebräische von Lina Tworek, Schülerin, 17 Jahre